

CONSTITUIREA MARILOR UNITĂȚI MILITARE ARDELENE. PARTICIPAREA LOR LA APĂRAREA MARI UNIRI

Mihai RACOVIȚAN

The Constitution of the Great Transylvanian Military Units. Their Participation in Defending the Great Union

The Union of Transylvania with Romania was carried out on the 1st of December, 1918. The independent Hungary, detached from Austria, did not recognize the Act of Union and continued to maintain under her control – availing herself of the Convention of Armistice signed at Beograd – the Western part of Transylvania, where she introduced terror.

As a result of the serious situation created in Transylvania, the new Government of Hungary, having as a strong man in Bela Kun, the Bolshevik (supported by Lenin), and starting military operations of proportions against Romania and Czechoslovakia, ended in the defeat of Hungary and the occupation of Budapest on the 3-4th of August, 1919, by the Romanian Army, the Central Government from Bucharest, together with the Directing Council of Transylvania from Sibiu, decided the setting up of the Transylvanian Army.

The important role of the constitution and the organization of the Transylvanian units and greater units was played by The Directing Council (Consiliul Dirigent), through The Department of Army and Public Security (Resortul Armatei și Siguranței Publice), the General Territorial Headquarters and the "Organization Section 6-7" Sibiu. In the course of 1919, in short successive stages, as the Romanian troops were advancing rapidly towards West and were setting the territory free, there were founded the 6-7 Transylvanian Army Corps, including the 16th, 17th and 20th Divisions, respectively 18th, 19th and 21st. In the effective Transylvanian force were included the Transylvanian Corp of Volunteers and the Gendarmerie/Rural Police. The 16th and 18th Divisions of Infantry, the first constituted ones, participated actively at the defeat of Hungary, while the other units were protecting the rear, ensuring the order and guard in Transylvania. The Transylvanian troops were constituent part of the country's Army.

România luptase în războiul mondial pentru dezrobirea teritoriului național în coaliția Antantei, și la cererea acesteia, iar condițiile participării ei au fost stabilite prin tratatele încheiate cu Franța, Rusia, Anglia și Italia la 4/17 august 1916. Țara făcuse supreme sacrificii umane și materiale, fapt recunoscut de personalități ale vieții internaționale.¹

Opt sute de mii de oameni din armată și din populația civilă au fost uciși de inamic sau secerăți de foamete și boli, respectiv 11% din populația vechiului Regat, de aproximativ 7,5 milioane. Teritoriul a fost teatru de război, jefuit vreme de doi ani de bogățiile strategice de către armatele Puterilor Centrale, vremelnice ocupante. Se adaugă contribuția, greu de cuprins în cuvinte, a românilor din Transilvania și Bucovina, suferințele îndurate de ei în anii conflagrației din partea autorităților militare de război austro-ungare, care au văzut în ei dușmani, în vreme ce peste 400.000 de tineri români erau sacrificați în armatele statului opresor.

În ziua de 1 Decembrie 1918 – Istoria făcea dreptate poporului român. La Alba Iulia, aleșii neamului, în prezența unor imense mulțimi, hotărâu Unirea pentru vecie a Transilvaniei, Banatului, Crișanei, Maramureșului cu Regatul României. Era corolarul – se întruchipa România Mare.

A doua zi după Marea Adunare Națională, fruntașii națiunii române din Ardeal, conducătorii luptei pentru eliberare și unitate națională, hotărâu la Alba Iulia ca Sibiul să fie reședința Marelui Stat Național, adunarea legislativă provizorie până la unificarea instituțională cu România, și a Consiliului Dirigent al Transilvaniei, forul executiv, provizoriu și el, cu activitate până în aprilie 1920.

Înființarea *armatei ardelene*, destinată să susțină efortul eliberator al trupelor române în Transilvania, a preocupat, începând cu luna decembrie 1918, Consiliul Dirigent și Guvernul regal de la București. În ședințele Consiliului Dirigent se discută despre necesitatea constituirii unor unități și mari unități ardelene, se iau hotărâri în legătură cu chemarea și mobilizarea unor contingente de tineri sub arme, cu instruirea trupelor etc., în paralel cu măsurile întreprinse de Marele Cartier General vizând întărirea trupelor sale dislocate în Transilvania. Se impunea această

¹ V. V. Tilea, *Acțiunea diplomatică a României. Noiembrie 1919- martie 1920*, Sibiu, 1925, p.14-15.

activitate, ca o necesitate stringentă, întrucât la începutul anului 1919 raporturile dintre România și Ungaria continuau să fie deosebit de tensionate, și curând vor deveni explozive, deoarece Ungaria continua să mențină sub ocupație teritoriul întins în vestul Transilvaniei, refuzând să recunoască Hotărârea de Unire de la Alba Iulia, trupe și organizații paramilitare ungurești terorizând populația din zonele pe care se încăpățâneau să nu le părăsească.

La baza înființării armatei ardelenae au stat acte normative emise la București sau Sibiu. La 5/18 ianuarie 1919 era înființat *Comandamentul General Teritorial Sibiu*.² În fruntea acestuia a fost desemnat generalul Ioan Boeriu³, până atunci secretar general al Resortului Armatei și Siguranței Publice, având ca șef de Stat Major pe colonelul Dănilă Papp.⁴ Un proiect de organizare a diviziilor ardelenae, supus spre examinare Secției ținuturilor reunite din Ministerul de Război, avea să fie curând aprobat, trecându-se la aplicarea lui. Potrivit Decretului-lege 345⁵ și deciziei ministerului au fost puse bazele Corpurilor 6 și 7 armată ardelenae, incluzând Diviziile 16, 17 și 20, respectiv 18, 19 și 21, avându-se în vedere întinderea teritoriului administrat în acel moment de Consiliul Dirigent (partea de vest a Transilvaniei se afla încă sub ocupație ungară și nu se puteau face înrolări- M.R.). Acesta, în concordanță cu decizia ministerială nr. 40, hotărăște înființarea pentru început doar a Diviziilor 16 și 18 infanterie. Sarcina constituirii acestora a revenit unui "Serviciu (Secție) de Organizare 6-7", care va funcționa pe durata organizării unităților militare ardelenae.

Măsurile concrete pentru înființarea celor două divizii le ia Consiliul Dirigent, prin Ordinul de chemare nr. 167, chemate fiind trei contingente, cei născuți în 1896, 1897 și 1898, ale căror cercuri teritoriale de recrutare se aflau în ținuturile eliberate; prezentarea lor s-a făcut în lunile februarie-martie 1919. Se încheagă astfel regimentele de infanterie și celelalte unități care intrau în componența Diviziilor 16 și 18 infanterie.

În efectivele care se înființau, ale armatei ardelenae, a fost inclus și Corpul Voluntarilor Ardeleni, în întregime, chemat sub arme de Consiliul Dirigent la 4/17 februarie 1919⁶, alcătuind categoria trupelor "neorganice". Era format din voluntari foști prizonieri în Rusia, care au luptat în 1917 la Mărăști, Mărășești și Oituz, lor alcătuindu-li-se, pe măsura reîntoarcerii acasă, și legiunea de voluntari din Italia. De organizarea lor a răspuns de asemenea Consiliul Dirigent, prin "Serviciul Corpului Voluntari Ardeleni", constituindu-se trei regimente și batalionul Etape. În rândul armatei ardelenae a fost inclusă și Jandarmeria – trei regimente organizate- trupele sale fiind considerate ca făcând parte din categoria *trupe neindivizionate*, alături de companiile de subzistență și sanitare care se formau și aparțineau de Diviziile 16 și 18 infanterie; regimentele de jandarmi au început să

² "Gazeta Oficială", publicat de Consiliul Dirigent al Transilvaniei, Banatului și părților românești din Ungaria (Sibiu), an.I, nr.6 din 14/27 ianuarie 1919, p.28.

³ Ioan Boeriu (n. 13 sept. 1859, Recea, jud. Brașov – m. 1949), general de divizie. După studii la Școala militară de cadeți din Sibiu (1878), se remarcă în diferite funcții de stat-major și la comanda unor subunități ale armatei austro-ungare, înscriindu-se pe linia unor reputați ofițeri români, precum colonelul baron David Urs de Marginea sau generalul Traian Doda. În fruntea Regimentului 76 infanterie se distinge în campania din 1914 în luptele din Galiția, fiind grav rănit. Pentru faptele sale de arme a fost avansat general de brigadă și a primit titlul de baron, odată cu înaltul ordin "Maria Tereza". Decorat de împăratul Francisc Iosif I cu Ordinul "Leopold I" el va păstra pe toată durata războiului o ținută demnă și o atitudine curajoasă de apărare a românilor din Austro-Ungaria. În 31 octombrie 1918 a fost ales președintele militar al Senatului Militar al Ofițerilor și Soldaților români din Viena (sub președinția politică a lui Iuliu Maniu și C. Isopescu-Grecul). Primit în cadrele active ale armatei române cu vechime de la 18 nov. 1918, în gradul de general de divizie, va juca un rol însemnat în crearea armatei ardelenae, aparte integrantă a armatei României Mari (apud D. Preda, V. Alexandrescu, C. Prodan, *În apărarea României Mari. Campania armatei române din 1918-1919*, București, 1994, p.154).

⁴ Dănilă Papp (n. 20 mai 1868, Hălmașiu, jud. Alba), general de brigadă. Studii militare: Academia Militară din Viena – Neustadt (3 ani), cursul superior de geniu la Viena (2 ani)etc. Activitate și campanii: ofițer provenit din fosta armată austro-ungară, unde a fost, printre altele, profesor la Școala militară de cadeți de la Sibiu (1894-1899); în momentul declanșării războiului profesor la Academia Militară din Viena, șef de Stat Major al diviziei 54 infanterie (sept. 1914 - ian. 1915), apoi comandant al Brigăzii "Papp" (6 ian.1915 / 2 nov. 1918), luptând pe fronturile din Galiția de nord, din octombrie 1914, din Bucovina și din mai 1918 din Italia; primit în armata română la începutul anului 1919, devine ajutor al șefului "Secției Organizare 6-7 Sibiu"; promovat general de brigadă la 11 apr.1919, i se va încredința comanda Diviziei 18 ardelenae (*Ibidem*, , p.155).

⁵ "Gazeta Oficială" (Sibiu), an. I, nr. 7 din 19 ian./1 febr.1919, p.37.

⁶ *Monitorul Oficial*, nr. 243 din 26 ian./8 febr. 1919, p. 4784.

înlocuiesc trupele operative în serviciile pentru menținerea ordinii și paza căilor de comunicație în interiorul Transilvaniei.⁷

Interesul pentru armata ardeleană, în curs de constituire, s-a manifestat în cele mai înalte cercuri politice, inclusiv în rândul Casei Regale; la începutul lunii aprilie 1919 prințul Carol întreprindea o vizită în Transilvania, în ținuturile administrate de Consiliul Dirigent și, inspectând regimentele de la Alba Iulia, Orăștie, Sibiu, Brașov, a avut numai cuvinte de laudă și recunoștință.

Ca urmare a situației grave create în Transilvania, guvernul nou al Ungariei, având ca om forte pe bolșevicul Béla Kun, deschizând operațiunile militare de anvergură împotriva României și Cehoslovaciei – ambele state succesorale Austro-Ungariei – beneficiind de sprijinul lui Lenin, la 30 martie 1919 Marele Cartier General Român a ordonat “Serviciului de Organizare 6-7” să mobilizeze Diviziile 16 și 18 cu începere din ziua de 1 aprilie, urmând ca într-un interval de 10 zile să fie puse la dispoziția comandamentelor operative; ele vor participa la operațiunile armatei române până la înfrângerea Ungariei și ocuparea, la 3-4 august 1919, a Budapestei.

Organizarea Diviziilor 20 și 21 infanterie a durat mai mult, cuprinzând și luna mai 1919, pe timpul organizării lor suferind și unele modificări.

Informat în legătură cu pregătirile de ofensivă ale Ungariei bolșevice din iulie 1919, Comandamentul trupelor din Transilvania a intervenit pe lângă Marele Cartier General pentru a i se pune la dispoziție Diviziile 20 și 21 infanterie ardeleni, cu scopul de a asigura spatele Armatei de operații prin menținerea ordinii în principalele garnizoane, eliberând unitățile operative de această misiune (Diviziile 16 și 18 erau deja operative-n.n.), spre a-și putea îndeplini misiunile de luptă.

Ultimele două divizii de infanterie care se vor forma din ardeleni- în teritoriile românești din afara fostului Mare Principat al Transilvaniei- , vor fi Divizia 17 la Oradea și Divizia 19 la Timișoara. Nucleul pe care s-au constituit a fost format din tinerii care deja au fost mobilizați, dar care depășeau necesarul de efective al diviziilor existente.

Mai precizăm că în luna aprilie 1919 efectivele totale ale armatei ardeleni se ridicau la cifra de 55.597 militari, ofițeri sau subofițeri de trupă, o dovadă absolut elocventă a voinței românilor transilvăni de a apăra marea izbândă, marea dreptate cucerită la 1 Decembrie 1918. Diviziile 17 și 19 se aflau încă în curs de organizare în luna august 1919, organizare încheiată după ce Consiliul Dirigent, prin Ordinul de chemare nr. 3786 cheamă sub arme tinerii români născuți în 1896, 1897, 1898. Problema organizării lor a revenit Corpurilor 6 și 7 armată, care înlocuiesc, din 25 aprilie 1919 “Serviciul (Secția) Organizare 6-7”, precum și Consiliul Dirigent. Cu aceasta, cele două corpuri de armată aveau componentele stabilite prin Decretul-lege 345, adică: Corpul 6 armată, cu Diviziile 16, 17 și 20 infanterie și Corpul 7 armată, cu Diviziile 18, 19 și 21 infanterie.

Rolul important în constituirea și organizarea unităților și marilor unități militare ardeleni l-au avut Consiliul Dirigent, prin Resortul Armatei și Siguranței Publice, Comandamentul General Teritorial Sibiu și “Secția Organizare 6-7” Sibiu. Din documentele vremii rezultă că ele au răspuns permanent de unitățile militare ardeleni, din punct de vedere al organizării și administrativ, până când au primit misiuni operative (trupele de infanterie), asu chiar pe timpul îndeplinirii unor asemenea misiuni (unitățile de voluntari și de jandarmi).

Consiliul Dirigent al Transilvaniei a fost factorul principal în crearea diviziilor ardeleni, mărturie stând discuțiile purtate în ședințele sale și măsurile luate cu aceste ocazii. Încă de la începutul lunii decembrie 1918, prin *Manifestul* publicat, se prevedea posibilitatea chemării sub arme a românilor transilvăneni, “în caz de nevoie”, pentru a-și apăra “moșia și neamul”. Ordinele de chemare și mobilizare, care au stat la baza formării armatei ardeleni, lansate după aprobarea de către forurile politice conducătoare de la București, au fost semnate de Iuliu Maniu, președintele Consiliului Dirigent de la Sibiu, organ executiv ales la Alba Iulia, cu atribuțiuni peste toată provincia unită cu România și de care ascultau toți locuitorii din Transilvania. Aceste ordine erau publicate în “Gazeta Oficială”, organul de presă al Consiliului Dirigent, în alte publicații: “Patria”,

⁷ Neculai Stoina, Mihai Racovițan, *Academia Trupelor de Uscat "Nicolae Bălcescu". 150 de ani de învățământ militar românesc 1847-1997*, Sibiu, 1977, p.74-77.

“Telegraful Român”, ”Renașterea Română”, ”Românul” ș.a., pentru a fi cunoscute la timp și cât mai complet.⁸

Constatăm rolul major al Sibiului ca loc de decizie și de organizare a acțiunilor de ordin politic și militar, în vederea apărării și consolidării Marii Uniri. Alături de trupele din vechiul Regat, ca parte componentă a acestora, unitățile și marile unități militare ardelenene, nou constituite, și-au adus aportul și prinosul de jertfă pentru a dezlega starea de insecuritate, de neliniște și atâtea suferințe, de provizorat și de permanentă amenințare din partea forțelor potrivnice Marii Uniri a românilor.

În ziua de 18 ianuarie 1920, când trupele române erau în curs de retragere din Budapesta și de pe teritoriul Ungariei, iar la Paris- Versailles și Londra delegația României la Conferința de Pace (1919- 1920), condusă de președintele Consiliului de Miniștri și având în componență reprezentanță marcantă ai Consiliului Dirigent al Transilvaniei, lucra intens pentru recunoașterea prin tratate a Unirii înfăptuite de poporul român însuși în anul 1918, Iuliu Maniu, președintele Consiliului Dirigent, dădea Ordinul circular nr. 143, Sibiu, în care se spunea:

Cu deosebită bucurie vă trimit cu ocazia reînvierii anului, felicitările și urările mele călduroase. Cu legitimă emoție și sinceră recunoștință mă gândesc la acțiunea glorioasă din anul trecut a Trupelor din Transilvania, sub viteaza și înțelepta D-voastră conducere care ne-a dat siguranța zilei de azi, garantându-ne viitorul. Păstrăm, domnule general, D-voastră și pentru întreaga Armată pe care o conduceți, vii sentimente și gratitudine împreunate cu dorința ca providența divină și energiile nesecate ale unui neam întreg, să facă, ca din temelie zilelor victorioase de azi, să răsară fericirea și mărirea viitoare a țării. (Felicitare comunicată Corpului 7 armată, Comandamentului Trupelor Transilvania, cu nr. 6588 și adusă la cunoștința ofițerilor și trupei Spitalului militar al Corpului 7 armată Sibiu. Comandantul Corpului 7 armată Oraș Sibiu-general de divizie Boeriu; generalului Moga- șeful Serviciului sanitar al Corpului 7 armată).

⁸ Am folosit și alte surse, între care *Gazeta Oficială*, numere din 1919; Alexandru Baboș, *Activitatea militară a Consiliului Dirigent. Aportul transilvănenilor în lupta de apărare a independenței și integrității României Mari*, teză de doctorat, Sibiu, 1996, f. 35-50, mss.